

نقش اربعین در احیاء و گسترش نهضت امام حسین علیه السلام

سید محمد رضا حسینی جلالی

چکیده

اجتماع بزرگ و کم نظیر مردم در روز اربعین در کنار مرقد شریف امام حسین علیه السلام پدیده‌ای شگفت‌آور و شکوهمند است و هرگاه دشمنان اهل بیت علیهم السلام در صدد منع شیعیان از حضور در این مراسم برآمدند، نه تنها از شمار زائران کاسته نشده؛ بلکه بر آنها بسیار افزوده شده است.

امام حسین علیه السلام با فداکاری و جان‌فشانی خود، حقایق بسیاری را جاودانه کرد و بدین وسیله برای مستضعفان، اشک و عبرت را در کنار هم به یادگار نهاد تا با این دو سلاح در برابر دشمنان بایستند و آنها را از ستم در حق بیگناهان و مستضعفان بازدارند. در طول تاریخ، مبارزان و مجاهدان بسیاری به خون‌خواهی سیدالشهدا علیه السلام و اقامه شعائر حسینی برخاسته‌اند. مراسم شیعیان در عاشورا و اربعین و نیز اجتماع عظیم اربعین حسینی، برای کسانی که فکر تعرض به عواطف و احساسات حسینی را در سر می‌پرورند، یک تهدید و هشدار است.

این نوشتار ضمن برشمردن ابعاد گوناگون قیام امام حسین علیه السلام به نقش این قیام در گسترش نهضت‌های آزادی‌خواهانه شیعیان در طول تاریخ اشاره می‌کند.

واژگان کلیدی: امام حسین علیه السلام، عاشورا، اربعین، اشک، عبرت.

امروزه در دنیا کمتر کسی است که نام «کربلا» و دو حرم شریف واقع در آن و آیین‌های حسینی و روز اربعین را نشنیده باشد. این نام‌ها و عناوین، همه به حسین بن علی بن ابی طالب علیه السلام، نواده رسول خدا صلی الله علیه و آله اشاره دارد که در روز دهم محرم الحرام سال ۶۱ هجری، در سرزمین کربلا در عراق، به شهادت رسید و هر سال به مناسبت فرارسیدن اربعین شهادت آن حضرت علیه السلام این محفل و گردهمایی عظیم به نام «اربعین» برگزار می‌شود.

در یکی از این دو حرم شریف امام حسین علیه السلام و تعدادی از اهل بیت و یاران شهید او در روز عاشورا به خاک سپرده شده‌اند و حرم دیگر، مرقد برادر بزرگوار امام، یعنی حضرت عباس علیه السلام است که در همان روز بر ساحل رود فرات شهید گردید.

امام حسین علیه السلام با فداکاری و جان‌فشانی خود، حقایق بسیاری را جاودانه ساخت که به مناسبت، دو مورد از آن را که به حیات امت اسلامی مربوط است و بر عهده دو گروه وسیع، یعنی مستضعفان و انقلابیون مجاهد قرار گرفته، یادآور می‌شویم:

نخست، غم و اندوهی است که در واکنش به مصائب وارد شده بر امام حسین و اهل بیت و اصحابش علیهم السلام نشان داده می‌شود؛ فاجعه‌ای در کمال خشونت و وحشی‌گری که در تاریخ اسلام، بلکه در تاریخ جهان بی‌نظیر بود.

دوم، مبارزه قهرمانانه و شهادت‌طلبانه‌ای است که امام حسین علیه السلام و همراهان اندکش که کمتر از صد نفر بودند، در راه رسیدن به هدف والای خود، در آن معرکه نابرابر از جهت تعداد و تجهیزات، به نمایش گذاشتند؛ اما سیدالشهدا و یارانش با تمام توان مقاومت کردند

و با جهاد در راه خدا، خود را در آغوش مرگ افکندند و با دلیری و رشادت، در رسیدن به مقام شهادت، بر یکدیگر سبقت می جستند.

بنابراین واقعه عاشورا با توجه به امر نخست، برای مستضعفان و محرومان دنیا، به ویژه شیعیان که آن حضرت را می شناختند، مایه اندوه و مصیبت و عزاداری شد و با توجه به امر دوم، امام حسین علیه السلام و اصحابش، برای انقلابیون و مبارزین راه آزادی و عدالت و اصلاح در دنیا در طول تاریخ، به ویژه برای آنان که به امام حسین علیه السلام همچون یک الگو و مقتدا باور دارند، سرمشق و درس آموز و اسباب آگاهی و تبه شدند.

مستضعفان و انقلابیون، همواره اکثریتی خاموش و سرکوب شده، بوده اند؛ اما از ابزاری قوی تر و مستحکم برخوردارند که همان امید به وعده یاری خداوند و اتکا به سلاح اراده است که خداوند در فطرت آنها به ودیعت نهاده است.

حکومت های قدرت طلب و زورگو با وجود قدرت نمایی های ظاهری شان، همیشه در اقلیت بودند، هر چند قدرت مالی و سلاح داشتند، ولی پیوسته از توده مردم در هراسند، با اینکه آنان دستشان از ثروت و سلاح خالی است؛ زیرا توده ها که در اکثریتند، آرمان ها و گرایش های مقدسی دارند که نسبت به آنها بی تفاوت نیستند و واکنش نشان می دهند. همچنین ایمان و اعتقادی دارند که به واسطه آن، به حرکت و جنبش درمی آیند. اما مستکبران و سلطه جویان، نه عواطف و گرایش های مقدس دارند و نه ایمان و اعتقادی.

به یقین حاکمان جور، قدرتشان منحصر در به کارگیری زر و زور است؛ لکن اراده انسان هر سلاحی را از کار می اندازد و بی اثر می گرداند. اما اعتقادی که مردم خود را به آن مسلح ساخته اند و اراده ای که بر آن تکیه زده اند، پیوسته در حال استحکام بیشتر است و عواطف و گرایش های مقدس آنان پیوسته در جوشش و خروش. تاریخ نیز گواه است که حکومت های خشن و بی رحم، زودتر سرنگون می شوند و به خواری و ذلت می افتند و این معنای تحقق «كَمْ مِّن فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ» است.

گروه های انقلابی و جهادی که از زمره مستضعفانند، از پیشگامی در عرصه های خطر و رویارویی با حاکمان و سلطه گران و گذشتن از همه امکانات و راحتی ها و تقدیم شهدا، از دیگران متمایز می شوند. اینان همان گروهی هستند که آنچه امام حسین علیه السلام در میان امت

اسلامی بر جای نهاد، محقق می‌سازند. البته این گروه‌ها در فعالیت‌های انقلابی خود، با خطرها و آسیب‌هایی روبه‌رو هستند؛ از جمله:

۱. همواره از سوی قدرت‌های ظالم، در معرض بی‌رحمی و تعقیب و آوارگی قرار دارند و با روش‌های گوناگون سرکوب و کشتار، تهدید می‌شوند.

۲. خطر دیگر، افتادن در ورطه یأس و ناکامی است که با طولانی شدن کار و به تأخیر افتادن پیروزی و انتظار درازمدت، بروز می‌یابد.

۳. پس از پیروزی نیز این خطر وجود دارد که انقلابیون سرگرم دنیا شوند و حکومت و ثروت و مقام، آنها را به فتنه اندازد و عقب‌گرد کنند.

کمتر در تاریخ اتفاق افتاده که فاتحان به راه و روش نخستین خود پایبند مانده باشند؛ بلکه بی‌درنگ، اکثر ایشان دگرگون شده، حتی از اهدافی که خود تعریف کرده و برای آن به مبارزه و جهاد برخاستند، رویگردان شده‌اند. این اکثریت عقب‌گرد کرده، البته در مقابل اقلیتی که می‌خواهد به سیره و شعار نخستین انقلابی خود ملتزم بماند، می‌ایستد و این جاست که اختلافات شکل می‌گیرد و شقاق و جدایی میان انقلابیون آهسته آهسته خود را نشان می‌دهد.

هرگاه مبارزان مقاوم و پایبند به اصول، تنها بمانند، دشمنان و منافقان و باقی مانده‌های رژیم گذشته آنها را هدف قرار می‌دهند و با سوء قصد و ترور شخصیت از میان بر می‌دارند. حتی اکثریت انقلابیون منحرف و از راه باز مانده، اقلیت صبور و مقاوم را تاب نمی‌آورند و چون آنها را در برابر زیاده‌خواهی‌ها و تمنیات و شهوات خود مانع می‌بینند، می‌کوشند تا برکنارشان کنند و از سر راه خود بردارند.

در چنین هنگامه‌ای همان اکثریت از مجاهدان که با مستضعفان بودند و اینک از آنها و اهدافشان جدا شده‌اند، به سلطه‌ای نو رسیدند، بلکه به همان اندازه حکومت جبارانه پیشین تبدیل می‌شود؛ با این تفاوت که اینان جهاد و مردم‌گرایی و دین و نام امام حسین علیه السلام را شعار خود قرار می‌دهند و خود را والی و حاکم بر سایر مستضعفان می‌شمارند و دلیل و حجتشان این است که مجاهدت کرده‌اند و شکنجه‌ها و زندان‌ها و تبعیدها چشیده‌اند و اینک به آن پیروزی که می‌خواست‌اند، نائل شده‌اند و اکنون استفاده و بهره‌مندی از نتایج مبارزه‌های

سرسختانه و طاقت فرسا حق ایشان است! یعنی این اکثریت طلبکار، هدف‌هایی را که خود مشخص کرده بودند، یکسره از یاد می‌برد و مستضعفانی را که با پشتیبانی آنان، حرکت انقلابی خویش را آغاز کرده و به قدرت رسیده بودند، همه را به فراموشی می‌سپارد.

هرگاه انقلابیون از تحقق اهداف والایی که حسین بن علی علیه السلام نشان داده و به خاطر آن پیامبران و رسولان و ائمه و عالمان و شهدا به مسلخ کشیده شدند، ناتوان گردد، بار همه مشکلات و سختی‌ها بر عهده مستضعفین که تنها مانده‌اند، قرار می‌گیرد؛ همان جماعتی که تکیه و اعتمادشان بر عقیده و ایمان است و هیچ امکانات و سرمایه‌ای جز ایمان و شور انقلابی خود ندارد و همچنان که گفتیم، این شور انقلابی، شعله‌ای است که خاموش نمی‌شود و گرمایش به سردی نمی‌گراید. آنها به آنچه دارند، قناعت می‌کنند، بی‌آن که نسبت به دنیا و حکومت دنیایی چشم طمع دوخته باشند.

مصیبت امام حسین علیه السلام در نگاه این گروه، شعله‌ای است که سرد و خاموش نمی‌شود و حرارتی است که فرو نمی‌نشیند. حسین علیه السلام در جان و دل این مردم زنده است؛ از این رو تا چشمانشان اشک دارد و راه و روش سیدالشهدا علیه السلام چراغ راه ایشان است، بر او می‌گریند و سوگواری می‌کنند و چندان که خون در رگ‌هایشان جاری و در بدن‌هایشان توان و نیرو هست، در حقش خون‌ها بذل می‌کنند تا بگویند در راه حسین علیه السلام و اهداف او جان خود را تقدیم می‌دارند و هر چه می‌توانند، در استمرار یاد و فکر او و گسترش علوم و معارفش می‌کوشند.

و اینک همان مردم شیفته و عاشق‌اند که رو به سوی دو بارگاه شریف دارند و در فاصله حریم، پابره‌نه هروله می‌کنند تا نشان دهند که در راه حسین علیه السلام و نهضت مقدسش، آمادگی هر حرکتی در آنها هست و هرگز از پای نمی‌نشینند.

حاکمان ستمگر در طول تاریخ کوشیده‌اند تا با انواع مکر و نیرنگ، حرکت مستضعفان در مسیر سیدالشهدا علیه السلام را فرو بنشانند و پرتو نورانی انقلاب او را خاموش کنند؛ اما جز خسارت و زیان بهره‌ای نبرده‌اند و برعکس، آتش اشتیاق مردم به حسین بن علی علیه السلام و نهضت روشنگرانه او را شعله‌ورتر نموده‌اند. کار به جایی رسید که متوکل زمین کربلا را شخم زد و با خاک یکسان کرد تا آثار مرقد حسینی را به کلی نابود گردانند، که البته به هدفش نرسید و ناکام ماند.

دشمنان اهل بیت علیهم السلام هر گاه خواسته‌اند مردم را از روی آوردن به دو مرقد و حرم شریف مانع شوند، هرگز از شمار زائران کاسته نشده؛ بلکه بر آنها بسیار افزوده شده است؛ چندان که از همه گروه‌ها و اصناف و از نقاط مختلف جهان، جمعیتی چندمیلیونی راهی کربلا می‌شوند و پابرنه خود را به بارگاه ملکوتی حضرت سیدالشهدا علیه السلام می‌رسانند.

این تاریخ معاصر عراق است؛ عراقی که نواصب و تکفیری‌ها تکریت و الانبار را در آن به اشغال خود درآوردند و سفّاح سفّاک و خون‌ریز و ستم پیشه تکریت (صدام)، در همه عراق، مردمان شیفته امام حسین علیه السلام را مورد هجوم و کشتار قرار داد و در طول حاکمیت ظالمانه خود نزدیک به شش میلیون نفر را به قتل رساند و بسیاری را نیز مورد شکنجه و بازداشت و ترور و زندان و تبعید و مصادره اموال قرار داد. روحیه پلید طایفه‌گری در وجود این انسان خبیث کار را به جایی رساند که بعضی شهرهای عراق (به‌ویژه شهر مقدس کربلا) را بمباران کرد و پناهندگان به مرقد امام حسین علیه السلام را در داخل حرم مورد ضرب و شتم قرار داد و عده‌ای را در همان‌جا به شهادت رساند. آثار جنایت او هنوز بر دیوارهای مرقد مقدس باقی و آشکار است.

افزون بر این، ویران کردن مساجد و مدارس دینی و حسینیه‌ها و نیز از بین بردن ابزارها و نشانه‌های عزاداری و هدف قرار دادن دیوانه‌وار شهر کربلا با موشک‌ها و گلوله‌ها و خمپاره‌ها، از دیگر جنایات صدام و حزب بعث در دشمنی با مظاهر دین‌داری و محبت به اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله بود. صدام می‌خواست یاد و خاطره امام حسین علیه السلام را ریشه کن نماید

حاکمان ستمگر در طول تاریخ کوشیده‌اند تا با انواع مکر و نیرنگ، حرکت مستضعفان در مسیر سیدالشهدا علیه السلام را فرو بنشانند و پرتو نورانی انقلاب او را خاموش کنند؛ اما جز خسارت و زیان بهره‌ای نبرده‌اند و برعکس، آتش اشتیاق مردم به حسین بن علی علیه السلام و نهضت روشنگرانه او را شعله‌ورتر نموده‌اند.

اجتماع عظیم و منحصر به فرد روز اربعین در عصر ما بزرگ‌ترین دلیل و گواه است بر این سخن که: آنچه امام حسین علیه السلام با نهضت بزرگ و متعالی خود در تاریخ ماندگار کرد، بر شانه‌های امت مستضعف به سرمنزل خود می‌رسد و اقامه می‌گردد.

و شعائر حسینی را نابود سازد و وجود مقدس او را از ذهن و زبان مردم مستضعف یکسره بزداید؛ اما هرگز به هدف پلیدش نرسید؛ همچنان که اسلاف او از بنی امیه و مروانی ها و عباسی ها نیز نتوانستند محبت حسین علیه السلام را از دل های مردم ریشه کن سازند. بلکه می بینیم مردم مستضعف در همه کشورهای جهان، از بالاترین نقطه شمال تا پایین ترین منطقه جنوب، و از مشرق تا مغرب، با وجود اختلاف در آیین و مذهب و فرقه و گروه، بیدار شده اند و به نهضت امام حسین علیه السلام و اهداف آن آگاهی یافته اند و در مناسبت های مختلف، به صورت انفرادی و گروهی، سواره و پیاده، رو به حرم و مرقد سیدالشهدا علیه السلام می آورند تا از روح و حقیقت حسینی توشه برگیرند.

این جماعت ها و دسته ها که امسال (۱۳۹۲ ش) تعدادشان به ۶۳۳۱ موکب و دسته عزاداری رسیده بود، از داخل و خارج عراق، خود را به کربلا رسانده و جلوه هایی عظیم از عشق و دلدادگی به ابی عبدالله الحسین علیه السلام را به نمایش گذاشته بودند. اجتماع بزرگ و کم نظیر مردم در روز اربعین، در کنار مرقد شریف امام حسین علیه السلام از جهت تعداد عزاداران و نیز حضور طیف های مختلف مردم، از نژادها و رنگ ها و ادیان و مذاهب گوناگون، پدیده ای شگفت آور و شکوهمند را آفریده است. البته باید توجه داشت که اجتماع روز اربعین، بی هیچ اعلان و دعوت و سازمان دهی خاصی صورت می گیرد و مردم به خواست و رغبت خود آن را برپا می کنند.

اجتماع عظیم و منحصر به فرد روز اربعین در عصر ما بزرگ ترین دلیل و گواه است بر این سخن که: آنچه امام حسین علیه السلام با نهضت بزرگ و متعالی خود در تاریخ ماندگار کرد، بر شانه های امت مستضعف به سر منزل خود می رسد و اقامه می گردد.

مبارزان و مجاهدان بسیاری در طول تاریخ به خون خواهی اباعبدالله و اقامه شعائر حسینی برخاسته اند. اولین حرکت با شعار «یا لثارات الحسین» توسط تواین صورت گرفت و سپس ابوالاحرار زید شهید علیه السلام و سادات برگزیده ای همچون حسین شهید فخر و دیگر فرزندان نمونه پیامبر صلی الله علیه و آله این راه را ادامه دادند و در ماندگار کردن نام امام حسین علیه السلام و قیام او، جانفشانی ها و از خود گذشتگی های بسیار نشان دادند و به دنبال ایشان، شیعیان اصیل و شرافتمند به هر شهر و حکومتی که وارد شدند و در آن اقامت کردند یا از آن گذشتند، در تحقق این هدف از هیچ کوشش و ایثاری دریغ نورزیدند.

مجاهدین بسیاری نیز با حاکم جبار و درنده‌خوی عراق درافتادند و جنگیدند و شهدای بزرگی از اهل علم و معرفت و فضیلت را تقدیم کردند تا این که به یاری خدا و همت مردم سرافراز عراق، حکومت را در اختیار گرفتند. امید که خداوند آنها را توفیق دهد در خدمت مردم عراق و رشد و تعالی ایشان، اهدافی را که اعلان کرده‌اند، تحقق ببخشد؛ به‌ویژه در گسترش شعائر حسینی و پیام‌ها و اهداف نهضت او، به وعده‌های خود عمل کنند و مردم را در برپایی مراسم عاشورا و اربعین و مانند آن، تنها نگذارند؛ بلکه با کمک‌های دولتی و حمایت‌های مادی و معنوی، آنها را پشتیبانی و تقویت کنند. مبادا برای روشنفکران مدعی آزادی و جامعه مدنی و دموکراسی فرصتی فراهم شود که به مواهب ایمانی و عقیدتی مردم و عواطف ایشان نسبت به شعائر و برنامه‌ها و عزاداری‌های حسینی دست‌درازی کنند؛ چرا که مردم هواخواه امام حسین علیه السلام همواره در کمین و مراقب کسانی هستند که بخواهند متعرض این شعائر حسینی و نهضت و قیام کربلا شوند و در هر کجا و در هر زمان و از سوی هر کس چنین خطایی سر بزنند، با آن مبارزه می‌کنند.

مراسمی که شیعیان در عاشورا و اربعین برگزار می‌کنند و نیز اجتماع میلیونی‌ای که با حضور مسلمانان و توده مردم از ادیان و مذاهب گوناگون تشکیل می‌شود، برای کسانی که در مخیله‌شان فکر تعرض به عواطف و احساسات حسینی را می‌پرورند، یک تهدید و هشدار است. فرد فرد عزاداران امام حسین علیه السلام، برای تعدی کنندگان به شعائر حسینی، یک تهدید و خطر بزرگ است و هر گام ایشان، گلوله‌ای است که سینه

♦
مراسمی که شیعیان در عاشورا و اربعین برگزار می‌کنند و نیز اجتماع میلیونی‌ای که با حضور مسلمانان و توده مردم از ادیان و مذاهب گوناگون تشکیل می‌شود، برای کسانی که در مخیله‌شان فکر تعرض به عواطف و احساسات حسینی را می‌پرورند، یک تهدید و هشدار است.

معاندین را نشانه گرفته است. صدام با همه وحشی‌گری‌اش نتوانست یاد و نام حسین را از دل مردم ببرد و اینک که سال‌هاست طاغوتش درهم شکسته، این شب‌پره‌های کورباطنی که شبانه و مخفیانه عمل می‌کنند، نیز نخواهند توانست با ترور و ایجاد وحشت و انفجار، در شعائر و آیین‌های حسینی اختلال کنند.

مستضعفان شیفته سیدالشهدا علیه السلام سرسخت‌تر از آنند که این‌گونه اعمال در عزم و اراده‌شان مؤثر افتد. برنامه‌ها و اهداف و فرهنگ ایشان در مقایسه با آن ناصبی‌های نادان و آدم‌کش، بسیار برتر و متعالی‌تر است و خود با شرافت‌تر و خوددارتر از آنند که به اعمال پست و حقیرانه و سطحی‌ای چون ترور و انفجار و آدم‌کشی ناحق دست بزنند.

دوستاناران ابی‌عبدالله علیه السلام در روشنایی روز چنین اجتماع میلیونی را برپا می‌کنند و عقاید راستین و اندیشه‌های پاک خود را فریاد می‌زنند و با بلندترین و رساترین صدا، ولایت و مودت خود نسبت به اشرف مخلوقات، یعنی حضرت محمد صلی الله علیه و آله و خاندان پاکش علیهم السلام را ابراز می‌دارند و در پرتو تعالیم قرآن و اهل‌بیت علیهم السلام راه اسلام را خواهند پوید.

این تظاهرات و راهپیمایی مردمی، به این شکل و روش و با این هدف بلند و والا چیزی است که اهل دنیا را به حیرت و شگفتی واداشته و مردم به حقیقت تشیع و روحیه پایداری و مقاومت و محبت در آن پی برده‌اند. همچنین این تجمع عظیم نشان می‌دهد که شیعیان در این که باید با مدیریتی قوی و سازمان‌دهی تشکیلات خود، از اصول و عقاید خویش محافظت کنند، دیدگاه واحد دارند؛ چندان که قدرتمندان و حاکمان خودسر و زورگو نتوانند در این تشکیلات نفوذ کنند و اثر بگذارند، و این همه از سر اقتدا به قیام حسینی و اهداف و نتایج آن است؛ چون این قیام، مستند به امام حسین علیه السلام است که پیشوایی الهی بود، نه پادشاه و خلیفه و حاکم نظامی؛ بلکه الگو و سرمشق و حق‌طلبی الهی و اصلاح‌گری دینی بود و همه آنچه داشت را در راه خدا تقدیم کرد و خداوند به پاداش این اخلاص و فداکاری، ولایت و محبت مؤمنان نسبت به او و به قیام و نهضتش را عطا فرموده و چنان منزلت و مکانت عظیم و قدرتی به او بخشیده که می‌تواند هر ساله مردم را در چنین گردهمایی باشکوه بی‌نظیری گرد آورد.

سیدالشهدا علیه السلام برای مستضعفان هم اشک را به یادگار نهاد و هم عبرت را تا با این دو سلاح، با دشمنان مقابله کنند و آنها را از تعدی و ظلم در حق بی گناهان و مستضعفان بازدارند. به یقین این دو یعنی «اشک» و «عبرت» دیری نمی‌پاید که ریشه‌های ظلم و عداوت را برمی‌کند و حکومت‌های بیدادگر را در هر موقعیتی که به نام فرهنگ و تمدن و دموکراسی جلوه‌گری کنند و به طرق گوناگون قساوت و وحشی‌گری به خرج دهند، از میان برمی‌دارد. پس جنبش مستضعفان باید شکل بگیرد و تداوم یابد تا آن مُصلح وعده داده شده که در امامت و کرامت و اهداف و قیام، وارث حسین بن علی علیه السلام است، ظهور نماید و دولتی کریمه و ممتاز را پایه‌گذاری کند و مسلمانان را عزت ببخشد و حاکمان ظلم و شرک و هودارانشان را هلاک سازد و نعمت را «بر کسانی که در زمین به استضعاف کشانده شده‌اند و ما آنان را پیشوایان و میراث بر روی زمین قرار می‌دهیم»، کامل گرداند.